

STRESZCZENIE

Przedmiotem tej dysertacji jest ontologiczna złożoność roślinnego wywaru, który w zachodnich kontekstach określany jest mianem „ayahuasca”, oraz relacje, poprzez które wyłaniają się jego różne formy istnienia. Praca oparta jest o długoterminowe badania etnograficzne przeprowadzone w Brazylii. Opisuję w niej społeczne rzeczywistości, w których relacje mają pierwszeństwo przed esencjami, a różne formy istnienia wywaru powstają w wyniku ludzkich i więcej-niż-ludzkich powiązań. Wywar nie jest więc traktowany jako posiadający stałą naturę, lecz nabywa swoje właściwości i stabilne formy jedynie poprzez konkretne relacje, które go konstytuują.

Podczas dziewięciu miesięcy wielostanowiskowych badań etnograficznych śledziłam różnorodne praktyki rytualne związane ze spożywaniem wywaru w czterech miejscach: ośrodku terapeutycznym leczenia uzależnień; jednej z najstarszych wspólnot Santo Daime; wiosce rdzennej grupy Shanenawa; oraz w miasteczku Alto Paraíso gromadzącym osoby poszukujące doznań duchowych. Porównując różnice i podobieństwa pomiędzy tymi kontekstami, dowodzę, że w badanych rzeczywistościach etnograficznych wywar nie jest stabilną substancją, która posiada określoną esencję (np. farmakologiczną), lecz wyłania się poprzez relacje, które konstytuują to, czym się staje. Innymi słowy, różnorodne nazwy wywaru spotykane w tych miejscach—*Daime*, *Vegetal*, *Uni* i inne—nie są synonimami, lecz odnoszą się do odrębnych bytów współtworzonych przez wielu aktantów (pieśni, rytuały, duchy, ludzi, rośliny itd.). Pojęcie „ayahuasca” jest zaś przede wszystkim narzędziem heurystycznym—a priori kształtowanym przez nowoczesne założenia na jego temat—i kolonialnym konstruktem zakorzenionym w metafizyce „jednej natury”. W dysertacji pokazuje, jak wywar może istnieć inaczej, gdy rozumiany jest poprzez pojęcie swojej ożywionej mocy: *força*.

Praca osadzona jest w ramach Zwrotu Ontologicznego w antropologii, lecz jednocześnie odpowiada na jeden z kluczowych zarzutów wobec tego podejścia: tendencję do odłączania etnografii od jej społecznego i politycznego kontekstu. Dlatego też *força* analizowana jest tu nie tylko jako kategoria metafizyczna, ale również jako siła współtworząca władzę społeczną.

Słowa kluczowe: ayahuasca; força; ontologia; relacyjność; kolonializm; animizm; moc; władza; realizm sprawczy